

Andrzej Borucki

Z Sekcji Socjologicznej Instytutu Śląskiego w Opolu

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 16/1, 149-150

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katedrze Stosunków Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Jest ona jednocześnie kierownikiem Pracowni Socjologicznej Centralnego Instytutu Ochrony Pracy w Warszawie.

W grudniu 1961 i styczniu 1962 powołano następujących kierowników Katedr: Katedra Socjologii Ogólnej — doc. dr M. Hirszowicz-Bielińska, Katedra Historii Socjologii i Myśli Społecznej — doc. dr A. Kłoskowska, Katedra Socjografii — doc. dr J. Lutyński (wszyscy od 1 XI 1961), Katedra Socjologii Przemysłu — prof. dr Jan Szczepański.

Ośrodek uniwersytecki łódzki ma się koncentrować na zagadnieniach socjologii pracy i przemysłu. Opracowywany jest obecnie nowy program studiów, koncentrujący się na takich zagadnieniach.

J. L.

Z SEKCJI SOCJOLOGICZNEJ INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO W OPOLU

W dniach 10 i 11 listopada 1961 odbyła się w Opolu sesja Sekcji Socjologicznej Instytutu Śląskiego. Tematem jej był problem pokolenia jako kategorii socjologicznej. Przewodniczył Sesji prof. dr Józef Chałasiński.

Zainteresowanie sesją było bardzo szerokie, na co wskazuje liczny udział przedstawicieli Warszawy (7 osób), Łodzi (6 osób), Katowic (4 osoby), Wrocławia (3 osoby) i Krakowa (1 osoba). W porównaniu do dużej ilości osób przyjezdnych w sesji uczestniczyło stosunkowo niewiele osób z samego Opola.

Referat i komunikaty koncentrujące się wokół zasadniczego problemu pokolenia oparte były głównie o materiały zebrane na Opolszczyźnie, gdzie od szeregu lat prowadzi badania pracownicy naukowi różnych ośrodków socjologicznych (Polska Akademia Nauk, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Łódzki, instytuty naukowe).

Wygłoszone zostały cztery referaty dotyczące następujących zagadnień: dr K. Żygulski (Łódź) — *Problem pokolenia jako kategorii socjologicznej w świetle badań opolskich*; prof. dr S. Nowakowski (Warszawa) — *Trzy pokolenia Kędzierzyna*; doc. dr Z. Gostkowski (Łódź) — *Integracja Polski Centralnej z Ziemiemi Zachodnimi w świadomości młodzieży dawnego pogranicza* oraz mgr J. Woskowski (Łódź) — *Dwa pokolenia nauczycieli w świetle badań nad nauczycielami szkół podstawowych na Opolszczyźnie*. Wygłoszono też dwa komunikaty: dr W. Świrski (Wrocław) — *Problem pokolenia w badaniach nad repatriantami wsi opolskiej* oraz mgr W. Piotrowski (Łódź) — *Pokolenie w świetle badań strefy podmiejskiej Łodzi*.

Dr K. Żygulski większą część swego referatu poświęcił sprawom ogólnym i teoretycznym, wokół których koncentrowała się dyskusja. A oto główne tezy jego rozważań. Pokolenie jako kategoria socjologiczna nie doczekało się dotychczas w literaturze socjologicznej należytego opracowania. Przykładem tego może być chociażby fakt, iż jedyny słownik socjologiczny Fairchilda nie uwzględnia tego pojęcia. Stosunkowo najczęściej spotykamy się z nim w publikacjach typu dziennikarskiego, gdzie jednak używany on bywa w bardzo różnorodnych znaczeniach. Rozważania na temat pokolenia — tak publicystyczne, jak i naukowe — zajmują stosunkowo wiele miejsca w literaturze niemieckiej. W Niemczech bowiem problem pokolenia nabrał od z górą czterdziestu lat istotnego dla procesów społecznych tego kraju znaczenia. To chyba jeden z zasadniczych powodów, dla których literatura amerykańska — dostarczająca nam publikacji socjologicznych z różnych dziedzin w stosunkowo największych ilościach — nie wyeksponowała tych zagadnień tak dalece, jak Niemcy.

Co do samej koncepcji pokolenia autor zwrócił uwagę na następujące sprawy. Pokolenie jako kategoria socjologiczna ma dwa zasadnicze aspekty: biologiczny — i od tej strony interesują się nim głównie demografowie, oraz historyczny, tzn. że określona generacja typu biologicznego podlega oddziaływaniu pewnych wydarzeń i jest z nimi w jakiś sposób związana. Wobec tego pokolenie należy zawsze odnosić do określonego faktu historycznego o doniosłym znaczeniu oraz relatywizować je do określonej zbiorowości.

Takie postawienie zagadnienia wywołało szereg oporów, które znalazły wyraz w dyskusji. Zwrócono w niej uwagę na następujące sprawy. Ujęcie pokolenia w taki właśnie sposób jest ujęciem historycznym, a nie socjologicznym. Mimo pewnej empirycznej użyteczności aspekt socjologiczny został tutaj nieomal pominięty w tym sensie, że nie łączy ona pokolenia z procesem socjalizacji, co wydaje się mieć zasadnicze znaczenie. Pokolenie bowiem w sensie socjologicznym to zróżnicowane w pewien sposób osobowości określonej generacji biologicznej, która została poddana w procesie socjalizacji określonym wpływom różnicującym w stosunku do innych (doc. dr Z. Gostkowski). Ujęcie pokolenia jako generacji biologicznej poddanej bodźcom określonego faktu historycznego o doniosłym znaczeniu może mieć na celu jedynie zaakcentowanie historyczności w socjologicznej koncepcji pokolenia lub dostosowanie jej do określonych warunków społecznych. Nie jest to jednak koncepcja, którą można przyjąć jako zasadę generalną w socjologicznej interpretacji pokolenia. Może ona mieć charakter pomocniczy w badaniach społecznych, ułatwiający różnicowanie pokoleń (dr W. Kwaśniewicz). Ponadto trudno byłoby stosować ten schemat w warunkach ustabilizowanych nie obfitujących w wydarzenia historyczne o dużej doniosłości. Istnienie pokoleń w takich właśnie warunkach zarówno w sensie biologicznym, jak też i socjologicznym jest przecież niezaprzeczalnym faktem. W warunkach ustabilizowanych jakościowe zróżnicowanie pokoleń od strony osobowościowej jest daleko mniejsze niż w okresach gwałtownych przeobrażeń. Przy tym odniesienie faktu historycznego o dużej doniosłości do zbiorowości nawet względnie zawężonej sprowadza się chyba tylko do periodyzacji historycznej tej zbiorowości (dr Z. Wierzbicki). Odniesienie takiej koncepcji pokolenia do szerszej zbiorowości nasuwa liczne wątpliwości, wiążące się z subiektywną oceną faktu stanowiącego podstawę wyodrębnienia pokoleń. Jedynym wyjściem byłoby pozostawienie badaczowi swobody w ustaleniu kryteriów w zależności od zbiorowości, którą bada. Niedogodnością jest tu różne znaczenie wydarzeń dla różnych zbiorowości. Niemniej jednak sama koncepcja może być chyba użyteczna w badaniach empirycznych w stosunku do zbiorowości ściśle określonej (prof. dr S. Nowakowski i dr J. Piotrowski).

Prof. dr J. Chałasiński zwrócił uwagę na to, że struktura pokoleń (klas wieku) kształtuje się inaczej w ramach kultury o tradycji ustnej, a inaczej w ramach historycznych kultur piśmienniczo-literackich. Postęp techniczny, przynoszący rewolucyjne zmiany w środowisku życia człowieka współczesnego, zmieni również historyczne aspekty pamięci i pokoleń. W problematyce pokolenia aspekt historyczny nie daje się odłączyć od socjologicznego.

W programie sesji znajdował się również odczyt prof. dr J. Chałasińskiego pt. *Socjologiczny problem szkoły, młodego pokolenia i subkultury młodzieżowej w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, który został wygłoszony na spotkaniu z młodzieżą i pracownikami Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.

Andrzej Borucki